

6. Suscipiens mansuetos Dominus, humilians autem peccatores usque ad terram.

7. Præcinito Domino in confessione : psallite Deo nostro in cithara.

8. Qui operit cælum nubibus, et parat terræ pluviam.

Qui producit in montibus fœnum, et herbam servituti hominum.

9. Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum.

10. Non in fortitudine equi voluntatem habebit : nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

11. Beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.

Suscipiens mansuetos Dominus : humilians impios usque ad terram.

Canite Domino in confessione : canite [*h. psal-
tite*] Deo nostro in cithara.

Qui operit cælum nubibus, et præbet terræ pluviam, et otri facit in montibus germen.

Qui dat jumentis panem et ænam : filiis corvi et lamantibus.

Non est in fortitudine equi voluntas ejus : neque in tibiis viri placetur ei.

Placetur Domino in his qui timent eum, expectant misericordiam ejus.

PSALMUS CXLVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — Alleluia.

12. Lauda, Jerusalem, Dominum : lauda Deum tuum, Sion.

13. Quoniam confortavit seras portarum tuarum : benedixit filiis tuis in te.

14. Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te.

15. Qui emittit eloquium suum terræ : velociter currit sermo ejus.

16. Qui dat nivem sicut lanam : nebulam sicut cinerem spargit.

17. Mittit crystallum suam sicut buccellas : ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?

18. Emittit verbum suum, et liquefaciet ea : flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.

19. Qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias et judicia sua Israel.

20. Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis. Alleluia.

V. S. H.

Lauda, Jerusalem, Dominum : canite Deum tuum, Sion.

Quia confortavit vectes portarum tuarum : benedixit filiis tuis in medio tui.

Qui posuit terminum tuum pacem : adipe [*al. et adipe*] frumenti saturavit te.

Qui emittit eloquium suum terræ : velociter currit verbum ejus.

Qui dat nivem quasi lanam : pruina[m] [*al. pruinas*] quasi cinerem spargit.

Projicit glaciem suam quasi buccellas : ante faciem frigoris ejus quis stabit?

Mittit verbum suum, et solvet illa : spirabit spiritu suo, et fluent aquæ.

Qui annuntiat verbum suum Jacob : præcepta sua, et judicia sua Israel.

Non fecit similiter omni genti, et judicia ejus non cognoscent. Alleluia.

Argumentum. — Conditum carmen esse, quum reversi ex Babylonia exsules urbem Hierosolymitam instaurare cepissent, indicio sunt vers. 2, 13, 14. Hujusce Psalmi non a præcedentis dissimile an vinctum, Strophae tres vers. 1-6, 7-11, 12-20.

1. Laudate Jovam, nam bonum est canere Deum nostrum, nam (idem et) jucundum; decent laudes.
2. Ædificat Hierosolymam Jova, expulsos (exsules) Israelis congregat.
3. Qui sanat fractos corde (afflictos), et alligat dolores (vulnera) eorum.

4. Constituit (vel numerat) numerum stellis, iis omnibus nomina imponit.

5. Magnus est Dominus noster et præpotens, intelligentiæ (sapientiæ) ejus non est numerus,

6. Restituit afflictos Jova, deprimit improbos ad terram.

7. Cantate Jovæ gratiarum actione, canite Deo nostro harpa :

8. Qui tegit cælos nubibus (frugiferis), qui parat terræ pluviam, qui germinare facit montes gramine.

9. Dat pecudi cibum suum; pullis corvi, qui (alius, quando) clamant.

10. Non robor equi (equitum) amat (Jova), non erribus viri (peditum) delectatur.

11. Delectatur Jova cultoribus suis, iis qui exspectant (sperant in) gratiam ejus.

12. Lauda, Hierosolyma, Jovam; Lauda Deum tuum, Sion.

13. Nam firmat vectes portarum tuarum, benedicit filios tuos in medio tui.

14. Qui facit fines tuos pacem (tranquillos), adipe tritici satiat te.

15. Qui mittit jussum suum in terram, celerrime currit verbum ejus (jussa perficiuntur)

16. Qui dat nivem instar lanæ (candidam), pruina[m] (gall. *givre*) instar cineris dispergit.

17. Qui projicit glaciem suam sicut frusta; coram frigore ejus quis consistet?

18. Mittit verbum suum, et liquefaciet ea; flare facit ventum suum : fluunt aquæ.

19. Qui nota fecit verba (jussa) sua Jacobo, statuta sua et leges suas Israeli.

20. Non fecit ita ulli alii populo, et leges (divinas) non norunt eas.

Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 1. *Jucundum*, scil. canere Deum nostrum. Hengstenberg, quia suavis est Jova. — Vers. 6. *Restituit* prosperitati, vel *erigit*. — Vers. 8. *Montium* mentio fit, ait Maurer, quia montibus incumbunt nubes imbrifere : cf. Ps. cv, 13; alii : quia montes vulgo aridi sunt et steriles. — Vers. 10. Elliptice dictum pro : Jova non amat aut benedicit eos, qui in præsidis humanis spem suam collocant, ac prætant multa equitum peditumque milia. — Vers. 12. Cum hoc versu Alexandrinæ versio, et quæ ex ea sunt factæ, incipiunt novum Psalmum, ut congruat deinceps numeratio Psalmorum cum Hebræis, quæ discrepare a) his cepit supra Ps. ix. Utrum revera hoc sit novi carminis initium, an cum præcedentibus cohereat, dissentiunt interpretes. — Vers. 17. *Glaciem suam*, grandinem intellige frustulatum in terram decidentem. Hengstenberg : Glaciem (vel grandinem) mittit ea facilitate, qua homo frustulum panis ad canem projicit. — Vers. 18. *Ea, nivem, pruina[m], grandinem.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXLVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Titulus *alleluia* in hebraicis codicibus ponitur in fine Psalmi precedentis, secundum distinctiōnem Judaeorum; sed Septuaginta Interpretes posuerunt in principio Psalmi, ut credibile est se habuisse vocem *alleluia* a quo tempore Septuaginta interpretum. Addunt aliqui Interpretes ad vocem *alleluia*, *Aggai* et *Zacharie*, ut in Psalmi precedente. Argumentum Psalmi est exhortatio ad laudandum Deum, propterea quod Deus sit dignissimus laude ob ejus beneficentiam, sapientiam, potentiam, providentiam, justitiam et misericordiam.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LAUDATE DOMINUM, QUONIAM BONUS EST PSALMUS; DEO NOSTRO SIT JUCUNDA, DECORAQUE LAUDATIO.

Hortatur Propheta omnes ad laudandum Deum, quoniam laudatio Dei, et nobis utilissima, et Deo gratissima est. Hunc sensum apertius facit littera hebraica, quae ad verbum sic reddi potest, *laudate Dominum, quoniam bonum psallere Deo nostro, quoniam jucundum, decora laudatio*. Ubi post *jucundum* subintelligitur, *Deo nostro*, ut sensus sit: Laudate Dominum, quoniam bonum est vobis psallere Deo nostro, et jucundum est Deo, quando psallitur sicut oportet. Septuaginta Interpretes paulo aliter verierunt; sed erit idem sensus, si hoc modo exponamus: «Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus,» id est, quoniam nobis utile est psallere Domino. «Deo nostro sit jucunda, decoraque laudatio,» id est, efficitur ut laudatio quam offeritis Deo, dum psallitis, sit illi jucunda: ut revera erit, si sit etiam decora, id est, qualis decet ejus majestatem, pulchra, ornata, virtutum omnium choro stipata. Porro bonum nobis esse psallere Deo, dubitari non potest: primo enim mercedem non parvam accipit divina laudatio; nam si is qui orat, mercedem accipit, ut Dominus dicit *Matth. vi*, cur non magis qui laudat? secundo, eadem laudatio animam a terrenis ad caelestia elevat; tertio, est praeiugatio caelestis beatitudinis, nosque cum angelis et beatis conjungit; quarto, dulcissima est, cum ex charitate procedit: nihil enim jucundius amanti, quam laudare dilectum; quinto, utilis est, quia per eam solvimus debitum tributum: justum enim est ut laudemus honorem omnium fontem, et gratias agamus summo benefactori. Hinc enim in divino sacrificio, cum sacerdos dicit: «Gratias agamus Domino Deo nostro,» respondetur: «Dignum et justum est;» et sacerdos addit: «Vere dignum et justum est, aequum et salutare,» etc. Quod autem «jucunda sit Deo decoraque laudatio,» vel ex eo intelligi

potest, quod ipse non alia de causa creavit angelos et homines, nisi ut essent, qui bonitatem ejus cognoscerent et laudarent, *Isai. xliii*: «Omne nomen, qui invocatur nomen meum, in gloriam meam creavi eum;» neque haec est ambitio, sed justitia. Justus autem Deus est, et «justitiam dilexit, equitatem vidit vultus ejus.» Praeterea delectatur Deus sacrificio, ut odore gratissimo et suavissimo: sacrificium autem laudis sacrificiorum prestantissimum est, juxta illud *Psalm. lxxix*: «Sacrificium laudis honorificabit me.» Denique jucunda est Deo decora laudatio, quia delectatur bonis nostris, ac praecipue bonis magnis, quales sunt virtutes: in laudatione autem fidei exercentur fides, spes, charitas, religio, devotio, humilitas, etc.

2. AEDIFICANS JERUSALEM DOMINUS, DISPERSIONES ISRAELIS CONGREGABIT.

Incipit materiam divinae laudis ostendere, ut sciamus unde Deum laudare possimus; ac primum dicit laudandum esse Deum ex beneficentia erga populum suum, quasi dicat: Laudate Dominum, quoniam ipse aedificavit Hierusalem, et ad eam congregabit dispersiones Israelis,» id est, filios Israel in locis variis dispersos. Potest autem hoc intelligi cum Chrysostomo et Theodoro de terrena Hierusalem, quae post eversionem a Nabuchodonosore cepit iterum aedificari tempore Cyri et Darii, regum Persarum, et captivitate soluta redierunt in patriam dispersi Judaei: hoc autem praevидit David futurum spiritu prophetiae. Potest etiam intelligi de aedificatione Ecclesiae per Apostolorum praedicationem, et de congregatione dispersorum filiorum Dei, juxta illud *Joan. xi*: «Jesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed et filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.» Denique potest intelligi, cum SS. Hilario et Augustino, de caelesti Hierusalem, quae quotidie aedificatur ut civitas, ascendentibus ad eam lapidibus vivis, ad quam congregandi sunt omnes peregrini,

qui nunc dispersi sunt per regiones Babyloniae.

3. QUI SANAT CONTRITOS CORDE, ET ALLIGAT CONTRITIONES EORUM.

Docet quomodo dispersiones Israelis congregabit: et quidem si hunc locum intelligamus de dispersis in captivitate Babylonica, contriti corde dicuntur illi, qui magnitudine calamitatum humiliati erant, et in se non amplius confidebant, ut exponit S. Joannes Chrysostomus. Hos ergo calamitosos et mesos, et inde humiliatos ex corde, Deus sanavit, variis consolationibus illos erigendo et laudando, et alligavit «contritiones eorum,» quando per Cyri benevolentiam effecit ut calamitas non procederet ulterius, et ad perfectam liberationem disponentur. Sed altiore sensu colligit Deus dispersos Israelis, quando sanat contritos corde, id est, quando cor contritum et humiliatum non despicit, sanat a morbo peccatorum; sic enim explicat ipse idem David in *Psalm. ciii*: «Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.» Quod autem hic additur: «Et alligat contritiones eorum,» significat modum quo Deus sanat contritiones. Id enim facit more chirurgorum colligando vulnera. Sunt autem, ex S. Augustino, alligamenta peccatorum sacramenta visibilia, per quae Deus peccata curare solet; et quemadmodum curatis perfecte vulneribus alligamenta tolluntur, sic in resurrectione corporum, curatis omnino languoribus nostris, omnia sacramenta cessabunt.

4. QUI NUMERAT MULTITUDINEM STELLARUM, ET OMNIBUS EIS NOMINA VOCAT.

Secundo, laudandum esse dicit Propheta Deum a sapientia. Et quidem SS. Patres Hilarius et Augustinus dicunt, non esse magnum Deo numerare stellas, quod etiam homines tentare ausi sunt; et ideo exponant hunc locum de stellis spiritualibus, id est, de electis, qui veluti stellae fulgebant in caelesti Hierusalem: electorum enim numerum solus Deus novit. Sed nos, quemadmodum expositionem horum Patrum libenter amplectimur, sic etiam ad litteram existimamus hunc locum de veris stellis accipi posse. Nam etiam si non sit difficile Deo stellas numerare, cui non fuit difficile eas creare, tamen absolute magnum est et multae sapientiae multitudinem stellarum numerare; alioqui non diceret Deus Abrahamo *Gen. xv*: «Numera stellas, si potes;» neque conferret *Gen. xxxii* multitudinem stellarum cum multitudine arenae, quae est in litore maris, de qua dicitur *Ecclesi. i*: «Arenam maris quis dinumeravit?» Praeterea non solum hic dicitur: «Qui numerat multitudinem stellarum;» sed etiam additur: «Et omnibus eis nomina vocat,» quod significat notitiam distinctam naturae et proprietatum singularum stellarum. Neque hoc solum significat, sed etiam obedientiam stellarum, quae

vocate nominatum, cum non essent, esse ceperunt. Deus enim vocat ea quae non sunt, et vocando facit ut sint, *Baruch. iii*: «Stellae vocatae sunt, et dixerunt: Adsumus, et luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.» Denique significat etiam stellas, quasi militum exercitum, vocari ut progrediantur; quae velocissimas obediunt vocanti, *Isai. xl*: «Levate in excelsum oculos vestros, et videte quis creavit haec, qui educit in numero militiam eorum, et omnes eae nomine vocat.» Recte igitur subjungit Propheta:

5. MAGNUS DOMINUS NOSTER, ET MAGNA VIRTUS EJUS, ET SAPIENTIA EJUS NON EST NUMERUS.

Ubi non solum sapientia, sed etiam virtus, id est, potentia Dei, laudantur, quia non solum Deus novit numerum, et naturas, et proprietates stellarum, sed etiam vocando eas nominatum, dedit illis esse et moveri. Illud autem, *sapientia ejus non est numerus*, significat non esse numerum earum rerum, quas Deus per sapientiam suam cognoscit. Novit enim sapientia Dei omnia quae sunt, quae fuerunt, quae futura sunt, et quae esse possunt, quamvis nunquam futura sint; item omnia verba, omnes cogitationes, omnia desideria, praeterita, praesentia et futura usque in aeternum; denique novit omnia quae sunt in Deo, id est, in essentia sua, perfectiones et attributa, usque ad intima et profunda Dei, quae sunt sine mensura et numero.

6. SUSCIPiens MANUETOS DOMINUS, HUMILIANS AUTEM PECCATORES USQUE AD TERRAM.

Tertia laus Dei sumitur a justitia et misericordia. Dominus enim ut pius et misericors suscipit humiles et mansuetos in protectionem suam, eosque exallat usque ad caelum: contra autem, ut justus iudex superbos peccatores, qui se ipsi exallant super sidera, ut fecit rex eorum Satanas, humiliat et deprimi, ut humi jaceant, et viles atque abjecti vivant.

7. PRAECIPITE DOMINO IN CONFESIONE, PSALITE DEO NOSTRO IN CITHARA.

In medio Psalmi, antequam pergat ad laudem Providentiae divinae, iterum hortatur ad canendum et psallendum Deo. «Praecipite, inquit, Domino in confessione,» id est, praemittite confessionem laudis canendo hymnum, deinde etiam «psalite in cithara,» adde ac hymnum sonitum citharae. Spiritualiter significat, post verba laudis Dei, debere sequi sonitum operum bonorum, ut manus non discordet a lingua, neque de nobis dici possit: «Dicunt, et non faciunt.»

8. QUI OPERIT CAELUM NUBIBUS, ET PARAT TERRAE PLUVIAM.

Materiam confessionis esse docet providentiam Dei generalem, quae suis temporibus cogit aera in nubes, non ut caelum obscurat, sed ut pluviam

necessariam terræ tribuat, sine qua nihil omnino in terra nasceretur. Spiritualliter « operit Deus cælum nubibus, » cum serenitatem prosperitatis subducit, ut ex tribulatione pluvia gratiæ Dei per patientiam et humilitatem ad nos descendat; vel, secundum S. Augustinum, « operit » Deus « cælum nubibus, » cum Scripturas figuras et metaphoras obscurat, ut his explicatis per doctores, pluvia intelligentiæ gratissima descendat.

9. QUI PRODUCIT IN MONTIBUS FENEM, ET HERBAM SERVITUTI HOMINUM.

Declarat cui usui deserviat pluvia, nimirum, ut producat in montibus fenum, et herba servituti hominum. Illud, qui *producit*, significat non sufficere terram et pluviam ad producendam herbam, nisi Deus auxilio suo cooperetur; imo nisi Deus, ut principalis auctor, sicut per nubes exprimit pluvias, ita per pluvias tanquam per instrumenta sua producat herbas. Illud, in *montibus*, significat montibus maxime necessarias esse pluvias, quoniam valles et campi per aquas fluviorum irrigari possunt: montes autem, nisi de cælo pluvias acciperent, omnino arrescerent. Quod sequitur: « Et herbam servituti hominum, » non habetur in hebræo, sed vel excidit, cum ibi fuisset tempore Septuaginta Interpretum; vel ab aliquo alio positum est hoc loco ex Psalmo cxxx, ubi dicitur: « Producent fenum jumentis et herbam servituti hominum. » Significatur autem his verbis fenum agreste nasci in montibus in pastum jumentorum; herbam autem, quæ satione et cultura gignitur, produci in cibum hominum; vel, ut exponit S. Joannes Chrysostomus, fenum esse herbam jumentorum, ut jumenta homini deserviant. Vide *Psal.* ciii, vers. 8.

10. QUI DAT JUMENTIS ESCAM IPSORUM, ET PULLIS CORVORUM INVOCANTIBUS EUM.

Pergit in explicanda providentia Dei erga bestias et volatilia, ut inde intelligat homo, quanto magis sperare debeat se a Dei providentia nunquam esse deserendum. Quod argumentum habetur etiam in Evangelio *Matth.* vi, et *Luc.* xii. Quod autem hic dicitur de pullis corvorum, valde probabiliter S. Gregorius Nazianzenus in epist. I ad *Cledonium presbyterum*, intelligit de omnibus avibus, ut posita sit species pro genere; nam et *Matth.* vi dicitur: « Respicite volatilia cæli; » et *Luc.* xii dicitur: « Considerate corvos; » et tamen res eadem ab utroque Evangelista narratur. Expositores tamen explicant hunc locum de invocantibus in specie; et quoniam corvi non possunt inven-

care Deum, necesse est, vel *corvos*, vel *invocationem* accipere per metaphoram. SS. Patres Hilarius et Augustinus accipiunt *invocationem* Dei proprie, et *corvos* metaphoricè. Dicunt enim per *corvos* significari paganos, per *filios corvorum* christianos, qui invocant Deum, quem patres eorum invocare nescierunt. Alii communiter accipiunt *filios corvorum* proprie, et *invocationem* improprie. Dicuntur enim *filii corvorum invocare Deum*, dum crocitant quærentes cibum, non quod Deum agnoscant, sed quia Deus est, qui providentia sua illis cibum desiderantibus procurat; quomodo etiam dicitur in *Psal.* ciii, de catulis leonum: « Quærent a Deo escam sibi. » Cur autem Propheta dicat potius, Deum providere « pullis corvorum, » quam ipsis corvis, ratio est, quia corvi jam assueti sunt cibum quærere; sed pulli corvorum cito deseruntur a parentibus, et insueti per se cibum quærere, vagantur crocitando, quasi destituti omni auxilio, ut dicitur *Job.* xxxviii. Quod si Deus pullis corvorum, avibus immundis, inausibus, rapacibus, tanta benignitate prospiciat, quid præstabit hominibus, si in ejus pietate sperare voluerint?

11. NON IN FORTITUDINE EQUI VOLUNTATEM HABEBIT, NEC IN TIBIS VIRI BENEPLACITUM ERIT EI.

12. BENEPLACITUM EST DOMINO SUPER TIMENTES EUM, ET IN EIS QUI SPERANT SUPER MISERICORDIA EJUS.

Quia dixerat Deum providere « pullis corvorum invocantibus eum, » concludit Psalmum, dicens Deo non esse gratos superbos, qui in suis viribus confidunt; sed humiles, qui timent Deum et confidunt in Deo, qui similes sunt pullis corvorum infirmis, de se diffidentibus, et qui crocitando a Deo auxilium petunt. « Non in fortitudine equi voluntatem habebit, » id est, non placet Deo, sive non amat Deus fortitudinem equi, quatenus de ea superbiunt homines. « Neque in tibus viri beneplacitum erit ei, » id est, neque complacet sibi Deus in tibus robustis hominum, quatenus in illis ipsi confidunt, ut Dei auxilio sibi egere non videantur ad evadenda pericula; sed « beneplacitum est Deo super timentes eum, » id est, super humiles, et trementes ad mandata Dei, et qui non in suis viribus, sed in Dei misericordia totam spem suam ponunt. S. Hilarius et S. Augustinus pro illis verbis: *Neque in tibus viri*, legunt: *Neque in tabernaculis viri*; sed hæc verba codicibus habetur *tibus*, non *tabernaculis*.

Hic Psalmus apud Hebræos non habet titulum, quia non est novus Psalmus, sed continuatio Psalmi superioris; non autem sequitur Septuaginta Interpretes, qui hinc incipiunt novum Psalmum cum titulo *Alleluia*, et credibile est in codicibus hebræicis antiquis, quos ipsi Septuaginta Viri habuerunt, hunc fuisse novum Psalmum cum suo titulo. Quod autem ad argumentum attinet, hortatur Propheta populum Dei ad ipsam laudandam ob multa beneficia in ipsum collata; et quæ hic dicitur, conveniunt primo terrene Hierosolymæ, ut S. Chrysostomus docet; sed magis perfecte conveniunt Ecclesiæ christiænæ, ut idem S. Chrysostomus et S. Hieronymus adnotant; sed perfectissime quadrant in cælestem Hierusalem, de qua hunc Psalmum exponit S. Hilarius et S. Augustinus.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LAUDA, JERUSALEM, DOMINUM: LAUDA DEUM TUUM, SION.

Hierusalem civitas sancta est; Sion pars ejus civitatis nobilior, ubi templum Domini edificatum erat, et pro ipsa tota civitate accipitur; proinde idem est, *lauda Hierusalem*, et *lauda Sion*. Si de cælesti Hierusalem hæc accipiantur, nihil potuit magis apposite dici; nam civitas illa cælestis nullum habet negotium, vel ut sibi prospiciat, quæ ad vitam sustentandam necessaria sunt, vel ut in alios exerceat opera charitatis, cum ibi nullus sit egenus, nullus miser; ideo tota et semper vacare potest, ut revera vacat, laudibus Dei. Recte igitur illi dicitur: « Lauda Dominum, » quæ ab omni alio negotio libera est; « lauda Deum tuum, » quoniam pro omni alia civitate beneficii Domini fruens; lauda denique, quia singulariter tibi pulchritudinem et præstantiam Domini speculari, vel potius cernere, datum est. Ecclesia quæ peregrinatur in terris, laudare quidem Dominum debet; sed nec tota, nec semper id facere potest, cum sæpe sollicita esse, et circa plurima turbari necesse habeat. Et si Ecclesia non potest tota et semper laudare, multo minus Judæorum synagoga poterat.

2. QUONIAM CONFORTAVIT SERAS PORTARUM TUARUM, BENEDIXIT FILIIS TUIS IN TE.

Hæc est ratio, cur debeat Hierusalem laudare Dominum, quia dedit illi securitatem et abundantiam, in quibus summa bonorum omnium consistit: nam securitas sine abundantia est securitas egestatis, abundantia sine securitate est abundantia plena timoris et periculi. Deus igitur confortavit seras portarum Hierusalem, ut nulla vi expugnari possint, et qui intus sunt securi sunt, quia nihil mali intrabit, nihil boni exhibit, nullus admittetur inimicus, nullus excludetur amicus, atque in hanc tam munitam civitatem benedictio

divina copiam omnium bonorum intulit: non enim benedixit Deus filiis Hierusalem hæc aut illa benedictione, sed benedictione absoluta, id est, ut Apostolus loqui solet, « omni benedictione spirituali in cælestibus, » *Ephes.* i. Sed hæc duo perfecte conveniunt cælesti Hierusalem, ubi securitas est æternitas, et benedictio est fructio summi boni. Ecclesiæ peregrinanti in terris conveniunt etiam suo modo, sed non omnibus modis: nam « porte inferi non prævaldebunt adversus eam, » et non desunt ei bona plurima; sed interim tamen multi in eam intrant mali, multi ex ea deficient boni, paleas cum tritico, pisces malos cum bonis, hædos cum agnis admixtos habet. Denique conveniunt etiam utcumque, sed valde imperfecte terrene Hierusalem: nam in montibus sita, et montes in circuitu habens, satis munita videri poterat, et populo atque opibus alquando fuit; sed tamen non semel eversa et successa salus ostendit, non de illa potissimum intelligendum esse, quod hic dicitur: « Confortavit seras portarum tuarum; » sed illud potius, quod dicitur *Thren.* ii: « Defixæ sunt in terra portæ ejus, perdidit et contrivit vectes ejus, luxitque ætemurale, et murus pariter dissipatus est. » Quo tempore non ita abundavit copia bonorum, ut in eodem loco le gemus: « Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum et vinum, cum deficeret quasi vulnerati, in pl. tæ civitatis, cum exhalarent animas in sinu meo trum suarum. »

3. QUI POSUIT FINES TUOS PACEM: ET ADIPE FRUMENTI SATIAT TE.

Non solum munitissima est civitas sancta Hierusalem, sed immunis a bellorum periculis; unde et nomen habet *Hierusalem*, id est *visio pacis*. Qui enim initio pacem turbare tentavit, tanto impetu mox expulsus fuit, ut Dominus dicat: « Videbam Satanam tanquam fulgur de cælo cadentem, » *Luc.* x. « Qui posuit, inquit, fines tuos pacem, »

id est, pacem diffudit per universam regionem tuam usque ad ultimos ejus fines; vel, fines sive terminos tuos pacem esse voluit, ut nullo modo ad te bellum penetrare possit. Nec solum hæc civitas abundat copia bonorum, sed habet bona optima et exquisitissima, atque adeo ipsam medullam beatorum. « Et adde, inquit, frumenti satiat te: » ubi notatur excellentia ciborum. n verbo *adipe frumenti*, et ubertas maxima in verbo *satiat te*. Hæc omnia proprie et absolute soli patrie celestis conveniunt: ibi pax summa erit parvis inferioris cum superiore, et superioris cum Deo, nec non inter omnes cives sancta illius civitatis majores et minores. Erunt enim vere cor unum et anima una, et, ut Dominus dicit *Joan. cap. xvii*: « Consummatis in unum. » Ibi quoque satiabuntur omnes adipe frumenti, quoniam cibus anime veritas et sapientia est; habebunt autem veritatem in se ipsa, non in figuris et ænigmatibus; gustabunt dulcedinem æterni Verbi, sine cortice sacramenti, vel Scripturarum; apponent os ad fontem sapientia, non ad rivulos, aut stillicidia stillantia super terram. Ita vero satiabuntur, ut non esuriant, neque sifiant in æternum. In Ecclesia peregrinante, quæ etiam Hierusalem quedam est, habemus pacem ad Deum, sed simul in mundo pressuram sustinemus. Cum omnibus, quantum in nobis est, pacem habere curamus; sed in medio versamur eorum, qui oderunt pacem. Proinde « foris pugna, intus timores » nunquam desunt, et adipe quidem frumenti pascimur, sed non sine integumentis variis. Verbum Dei habemus, sed in carne, et ipsam carnem Verbi vere manducamus, sed sub cortice sacramenti. Aquas sapientie bibimus, sed ex stillicidio Scripturarum; et adeo non satiamur his bonis, ut nostra beatitudo interim sit esurire et sitire. Multo minus ista conveniunt terrene Hierusalem, antique Synagoga Jædaeorum, quibus omnia contingebant in figuris.

4. QUI EMITTIT ELOQUIUM SUUM TERRE, VELOCITER CURRIT SERMO EJUS.

Hortatus est Propheta sanctam civitatem, ut Deum laudet pro beneficiis sibi præstitis; nunc hortatur ut laudet etiam pro beneficiis præstitis aliis nationibus, ex quibus cognoscat quanto majora dona sibi, quam aliis, concesserit Deus. Hortatur igitur ut laudet Deum, « qui emittit eloquium suum terre, » id est, qui præcepta et decreta providentiæ suæ dat universe terre, et « ejus sermo velocissime currit, » id est, cujus præcepta et decreta celerrime deseruntur ad omnes res creatas, mox penetrant omnia, et executioni mandantur. Significatur his verbis ordo providentiæ divine, qui se ad omnia extendit, idque summa velocitate, quia Deus ubique est, et « omnia portat verbo virtutis suæ, » ut dicitur *Hebr. 1*; et « attingit a fine usque ad finem fertiter, et disponit omnia suaviter, » *Sap. viii*; unde David Deo dicit *Psalm. cxviii*: « Omnia « servavit tibi. » Expendit S. Au-

gustinus verba græca, quæ pro eo quod nos habemus *velociter*, habent *usque in velocitatem*, et sensum esse dicit, sermonem Dei tanta celeritate ferri, ut non modo aves, ventos, fulmina, quæ velocissime moventur, sed ipsam velocitatem currendo æquent, juxta illud *Sap. vii*. « Omnibus mobilibus mobilior est sapientia, » non quod sapientia, vel sermo Dei proprie moveatur, sed quod omnibus in locis adsit præsens, ac si velocissime accurrisset.

5. QUI DAT NIVEM SICUT LANAM, NEBULAM SICUT CINEREM SPARGIT.

6. MITTIT CRYSTALLUM SUAM SICUT BUCCELLAS, ANTE FACIEM FRIGORIS EJUS QUIS SUSTINEBIT?

Ab universali providentiâ descendit ad effectum unum particularem, in quo apparet admirabilis potentia, et sapientia Dei, ob quam merito laudari debeat Dominus etiam ab illis, qui in superna Hierusalem extra, vel supra mutationes temporum degunt. Effectus mirabilis potentia et sapientia Dei, qui tamen sensu percipitur, et omnibus notissimus est, in frigore et calore aeris cernitur. Aliquando enim in certis regionibus tanta nivium, pruinae et glaciæ copia repente existit, ut lacus et flumina, et ipsa maria congelentur, et ita congelentur, ut super lacus et flumina ducantur plaustra bene onusta, ut per campos duæi secolant: cujus rei testis est S. Basilii orat. in *Quadragesima Martij*; et nos ipsi in Gallia Belgica aliquid hujusmodi vidimus. Et cum ea glaciæ ferreis lisonibus vix dirampi queat, Deus tamen, cum ei placet, ventum calidum repente ex thesauris suis advocat, et dicto citius solvitur glaciæ omnium fluminum et lacuum, et marium simul, et ubique ex tectis domorum, ex montibus et collibus defluunt aquæ. Ita fere in momento Deus rigorem frigoris maximum cum caloris suavitate commutat. Sed verba singula explicemus: « Qui dat nivem sicut lanam, » id est, nivem dimittit et celo tante magnitudinis, ut frusta singula floccos lane imitari videantur. Comparatur enim hoc loco nix lane, non solum ob similitudinem levitatis et candoris, sed ut magnitudo nivis ostendatur: aliquando enim ita modice ningit, ut frustula nivis videantur similia atomis; sed alias, ut diximus, ita granditer ningit, ut frusta nivium lanarum floccos imitentur. « Nebulam sicut cinerem spargit, » S. Hieronymus in Comentario hujus loci reprehendit latinum interpretem, quod *nebulam* verterit, cum *pruinam* vertere debuisset; sed latinus interpres non verba hebraica, sed græca traduxit in latinum idioma: verbum autem græcum hoc loco positum *nebulam* proprie significat. Quamvis autem vox hebraica *pruinam* significet, et sit ad propositum hujus loci, ubi de frigore agitur, tamen textus facile conciliantur. Siquidem quando densa pruina decidit, nebulosum, sive caliginosum aerem reddit, ut ex rebis pruina ex caliginoso vapore concre-

dit. Porro comparat pruina cum cinere ad densitatem pruinae pertinet, sicut diximus de comparatione nivis cum lana. Itaque sensus est: Tanta densitate pruina caliginosam, sive nebulam ex pruina diffundit, ut cinerem spongere videatur; cinis enim fusus obscurissimam nebulam facit. « Mittit crystallum suam sicut buccellas; » *crystallus* vox est græca, et non solum quam vulgo *crystallum* dicimus, sed etiam « glaciem » significat; et hoc loco *glaciem* significare, aperte colligitur ex voce hebraica. Aliqui per *crystallum* hoc loco grandinem significari volunt, quæ est aqua in aere congelata; sed grandis non habet similitudinem buccellæ, neque dicitur hebraice קרק, sed כרך; hoc autem loco est קרק, *glaciem suam*, non כרך, *grandinem suam*; denique grandis in estate potissimum descendere solet, proinde non efficit in aere frigus, de quo hic dicitur: « Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit? » Illud igitur, *qui mittit crystallum*, non significat: qui de celo descendere facit; sed: qui jussu suo causa est ut glaciæ frigidissima in terra existat: quomodo dicebatur Deus mittere Prophetas, et Joannes dicitur homo missus a Deo, qui tamen non de celo cadebant. Illud, *sicut buccellas*, significat fragmenta glaciæ, quæ tempore frigidissimo passim inveniuntur in terra, ubicumque aliquid aquæ fuerat, similia esse buccellis panis, quia figuram habent fragmentorum panis. « Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit? » Hæc est apostrophe Prophetæ admirantis frigus vehementiam, quasi dicat: Quis tantum frigus tolerare poterit? « Ante faciem frigoris ejus, » id est, coram tanto frigore, sive ad præsentiam tanti frigoris, quis sustinere poterit? quis non congelabitur et peribit? Est enim hebraica phrasîs, *ante faciem*, pro *coram*, usitatissima.

7. EMITTIT VERBUM SUUM, ET LIQUEFACIET EA; FLABIT SPIRITUS EJUS, ET FLUENT AQUÆ.

Descripsit lactentem vehementissimum frigus ex nive, pruina et glaciæ: nunc ostendit quanta facilitate et celeritate Deus illud recedere faciat. « Emitte, inquit, verbum suum, » id est, mandatum suum, et « liquefaciet ea. » Jubebit Deus, et mox liquecent nix, pruina et glaciæ, et continuo frigus remittetur. Modus autem quo id faciet Deus, explicatur, cum subjungitur: « Flabit spiritus ejus, et fluent aquæ, » id est, jubente Deo surgent ventus australis, perflabit undique aerem, et nix, pruina et glaciæ solvantur in aquas.

8. QUI ANNUNTIAT VERBUM SUUM JACOB, JUSTITIAS ET JUDICIA SUA ISRAEL.

9. NON FECIT TALITER OMNI NATIONI, ET JUDICIA SUA NON MANIFESTAVIT EIS.

Concludit, ostendens quantum intersit inter providentiâ Dei erga populum suum et alias nationes. Alias enim nationes docuit Deus per effecta naturalia, ut ex rebis creatis agnoscerent Creato-

rem; sed populum suum ipse docuit per Prophetas suos. « Qui annuntiat verbum suum Jacob, » id est, lauda Hierusalem Dominum, « qui annuntiat verbum suum » populo suo « Jacob, » loquens illi per Mosem et Prophetas; et qui demonstravit « justitias et judicium sua Israel, » per Mosem, qui Deus ipse legem dedit, ut eam traderet populo suo Israel; et ex hoc intelliges, quia « non fecit taliter omni nationi, » quia tibi soli, non aliis « judicium sua, » leges videlicet suas, « manifestavit. » Porro ista conclusio convenit quidem terrene Hierusalem, cui Deus misit Prophetas, qui annuntiarent verba ejus, et docerent leges ejus; sed multo magis conveniunt spirituali Hierusalem, quæ est Ecclesia, quæ recepit ipsum Verbum Dei incarnatum per Apostolorum prædicationem, et multo sublimiorem legem, justitias et judicium dicitur; sed perfectissime conveniunt celesti Hierosolymæ, cui Deus ipse coram annuntiat Verbum suum, et in ipso Verbo videtur omnes habitatores Hierusalem judicium Dei, ordinem ac dispositionem, et rationes providentiæ divine, quæ nobis sunt abyssus multa. Vere igitur « non fecit Deus taliter omni nationi, » sed celestis patrie habitatores præ omnibus aliis hominibus dilexit, et diligendo felicissimos fecit.

Hæc mihi visa est literalis expositio hujus obscurissimi Psalmi, in qua S. Joannem Chrysostomum ex Patribus præcipue imitatus sum, quantum ad illos versiculos: « Qui dat nivem sicut lanam, » etc. Quia tamen hæc pars obscurissima est, indicabo brevissime quid S. Hilarius et S. Augustinus senserint. Igitur S. Hilarius existimat, in illis verbis: « Qui dat nivem sicut lanam, » etc., Prophetam declarare quæ sit via ad celestem Hierusalem, de qua dixerat: « Lauda Hierusalem Dominum. » Viam autem esse dicit per multas tribulationes et angustias, easque significari per *nivem*, *pruinam* et *glaciem*, et *frigus* ferme intolerabile; sed ex his omnibus tandem liberandos peregrinos Dei, flante spiritu consolationis et refrigerii. S. Augustinus paulo aliter exponit. Dicit enim Prophetam, post commemorata bona celestis Hierusalem in tribus versiculis, commemorare bona per grinantium in sequentibus versiculis, et ejus expositio satis proxima nota est in libris ejus; nos ad ejus imitationem, aliam similem adjungemus. Igitur *« Qui emittit eloquium suum terra, »* exponi potest de consolatione Scripturarum, quam hic habemus, quasi *mana* de celo pluerent in desertum. Illud autem, *« qui dat nivem sicut lanam, »* potest exponi de consolatione quam accipiunt Sancti ex tribulationibus, juxta illud Apostoli: « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra; » nam nix quidem frigore affligit, sed lana calore suo fovet et calefacit. Itaque Deus dat nivem sicut lanam, quia dat nivem, ac si daret lanam: dat enim tribulationem, quæ Sanctis convertitur in consolationem. Illud, *nebulam sicut ci-*

nerem spargit, referri potest ad penitentiam, ad quam perlinet cinis : Deus enim spargit nebulam, sive pruinam tribulationis, ex qua multi compunguntur ad penitentiam; atque ita Deus dat « nebulam sicut cinerem, » quia dat nebulam, ac si daret cinerem, quia tribulatio ad penitentiam

adducit. Illud denique, *mittit crystallum suam sicut buccellas*, exponi potest de maxima consolatione, quam Deus in tribulatione concedit : tunc enim « mittit crystallum sicut buccellas, » quando ita dat glaciem, ac si daret panem, quia in ipsa glacie tribulationis infundit panem consolationis.

PSALMUS CXLVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Alleluia.

Laudate Dominum de cœlis : laudate eum in excelsis.

2. Laudate eum, omnes angeli ejus : laudate eum, omnes virtutes ejus.

3. Laudate eum, sol et luna, laudate eum, omnes stellæ luminis.

4. Laudate eum, cœli cœlorum, et aquæ omnes, quæ super cœlos sunt,

5. Laudent nomen Domini.

Quia ipse dixit, et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt.

6. Statuit ea in æternum, et in sæculum sæculi : præceptum posuit, et non præteribit.

7. Laudate Dominum de terra, dracones et omnes abyssi :

8. Ignis, grando, nix, glaciēs spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.

9. Montes et omnes colles : ligna fructifera, et omnes cedri :

10. Bestiæ, et universa pecora; serpentes, et volucres pennatæ :

11. Reges terræ, et omnes populi; principes, et omnes iudices terræ :

12. Juvenes, et virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini, 13. quia exaltatum est nomen ejus solius.

14. Confessio ejus super cœlum et terram; exaltavit cornu populi sui.

Hymnus omnibus sanctis ejus, filii Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluia.

Argumentum. — Evocantur res creatæ universæ ad celebrandas Dei laudes. Ita autem sumum hoc carmen vates distribuit, ut strophæ prima (vers. 1-6) ea quæ in cœlo sunt, secunda (vers. 7-12) quæ in terra, compellet, et omnes ordines, ætates et conditiones hominum. Clausula vero (vers. 13-14) celebrat beneficia collata populo Israelitico, qui Deum præ omnibus hac de causa laudare debeat.

1. Laudate Jovam.

Laudate Jovam de cœlis (vos cœlites),
laudate eum in excelsis.

V. s. h. — Alleluia.

Laudate Dominum de cœlis : laudate eum in excelsis.

Laudate eum, omnes angeli ejus : laudate eum, omnes exercitus ejus.

Laudate eum, sol et luna, laudate eum, omnes stellæ luminis.

Laudate eum, cœli cœlorum, et aquæ, quæ super cœlos sunt,

Laudent nomen Domini : quoniam ipse mandavit [h. *præcepit*] et creata sunt.

Statuit ea in sæculum [h. *æternum*], et in æternum [h. *sæculum*], præceptum dedit, et non præteribit.

Laudate Dominum de terra : dracones et omnes abyssi.

Ignis, et grando, nix, et glaciēs : ventus, turbo, quæ faciunt sermonem ejus.

Montes et omnes colles : lignum fructiferum et universæ cedri.

Bestiæ, et universa jumenta, reptilia et aves volantes.

Reges terræ et omnes populi : principes et universi iudices terræ.

Juvenes et virgines : senes cum pueris laudent nomen Domini.

Quoniam sublime nomen ejus solius : gloria ejus in cœlo et in terra.

Et exaltavit cornu populi sui : laus omnium sanctis [h. *miseri cordibus*] ejus, filii Israel populo appropinquanti [h. *propinquo*] sibi. Alleluia.

PSALMUS CXLVIII.

2. Laudate eum, omnes angeli ejus;

laudate eum, omnes exercitus ejus.

3. Laudate eum, sol et luna;

laudate eum, omnes stellæ lucis (lucentes).

4. Laudate eum, cœli cœlorum,

et aquæ, quæ *estis* super cœlis (i. e. nubes).

5. Laudent nomen Jovæ,

nam is jussit, et creata sunt.

6. Et stare fecit ea in sempiternum, in perpetuum;

statutum (certum ordinem) dedit, nec præterit (ille ordo).

7. Laudate Jovam de terra (vos naturæ terrestres),

cete (belluæ marinæ) et omnes abyssi;

8. Ignis (fulgur), et grando, nix et vapores (nebulæ),

spiritus procellæ, quæ faciunt verbum ejus;

9. Montes et omnes colles,

arbores frugiferæ et omnes cedri;

10. Feræ et omnes pecudes,

reptilia et aves volucres (pennatæ);

11. Reges terræ et omnes nationes,

principes et omnes iudices terræ;

12. Juvenes atque virgines,

senes cum pueris,

13. Laudent nomen Jovæ,

nam excelsum est nomen ejus solum,

majestas (vel *laus*) ejus *excelsa* super terram et cœlos.

14. Et effert cornu populo suo,

laudem omnibus piis (cultoribus) suis,

filii Israelis, populo propinquo suo (sibi).

Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 4. *Cœli cœlorum*, i. e. summi. Maurer ampliori sensu locutionem accipit : i. e. ait, omnia cœlorum spatia, ut ut vasta et infinita : cf. *Deuter.* x, 14; *I Reg.* viii, 27; *II Chron.* ii, 5. — Vers. 6. *Nec præterit*, i. e. perit. Nemo ulli, nec *mirantur* res creatæ hunc ordinem; sed ita difficultatem creat singularis. Magis placeret, qui verteret, *nec magrat* Deus hunc ordinem. — Vers. 14. *Effert*, nuper extulit potentiam populi sui, honoremque Israelitarum tibi sacrorum : ita Hengstenberg. Alius, *et quia creavit... laus sit in ore omnibus*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXLVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Tres Postremi Psalmi, qui habent in titulo *Alleluia*, invitant omnes res creatas ad laudandum Creatorem; et quidem in psalmo CXLVIII enumerantur ordine res omnes creatæ, et quasi vocantur ad chorum, ut suo modo omnes

canant; in Psalmo sequenti injungitur hominibus, ut il potissimum Deum laudent, qui plura et majora beneficia receperunt; in postremo mandatur iisdem hominibus, ut non solum Deum laudent, sed et per omne genus instrumentorum insecutorum laudent.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LAUDATE DOMINUM DE CÆLIS, LAUDATE EUM IN EXCELSIS.

2. LAUDATE EUM, OMNES ANGELI EJUS: LAUDATE EUM, OMNES VIRTUTES EJUS.

Primo loco invitantur angeli, qui in summo caelo, tanquam in ipsa regis aeterni aula resident. Porro vox illa, *laudate*, non est imperantis, neque proprie exhortantis, quasi angeli desint officio suo; sed est invitantis per affectum, complacentis et optantis, quasi dicit Propheta, Dei amore vehementer accensus: Utinam omnes res creatæ Creatorum laudent! et vos angeli, qui primi estis in ordine rerum creaturarum, pergit, ut facitis, laudate Dominum. Illud, *de cælis*, significat locum, ubi angeli degunt, ut sensus sit: Laudate Dominum de habitaculo vestro cælesti, vos omnes qui estis in caelo. Idem vero repetitur cum additur: «Laudate eum in excelsis.» Deinde clarius explicatur, qui sint qui habitant in excelsis, cum dicitur: «Laudate eum, omnes angeli ejus;» et idem aliis verbis repetitur, cum additur: «Laudate eum, omnes virtutes ejus;» id est, omnis exercitus ejus, ut habetur in hebræo. Per *virtutes Dei*, sive exercitum et militiam Dei, intelligi debere angelos, non solem, et lunam, et stellas, ut aliqui volunt, perspicuum est, primo, ex consuetudine Davidis, qui frequentissime idem repetit aliis verbis; secundo, ex Patribus, qui hunc locum exponunt, ac præsertim ex Chrysostomo, qui *virtutes* hoc loco dicit esse Cherubim et Seraphim, et cæteros angelos; tertio ex cap. II *Luce*, ubi angeli dicuntur «multitudo militiæ cælestis;» quarto ex *Psalm.* cii, ubi clarius angeli dicuntur «virtutes Dei;» et «ministri qui faciunt verbum ejus.»

3. LAUDATE EUM, SOL ET LUNA: LAUDATE EUM, OMNES STELLÆ ET LUMEN.

4. LAUDATE EUM, CÆLI CÆLORUM; ET AQULE OMNES QUÆ SUPER CÆLOS SUNT, LAUDENT NOMEN DOMINI.

Ab angelis, qui mente et intelligentia præditi Deum proprie laudant, descendit ad corpora cælestia, quæ non laudant mente, vel intelligentia quæ caret, sed laudant magnitudine, velocitate, efficacitate, splendore et pulchritudine admirabili quomodo omne opus egregium, opificem laudare dicitur. Ac primo nominat solem, qui omnium consensu princeps est luminum reliquorum; deinde addit lunam, quæ vel absolute, ut Patres velle videntur, præsertim S. Augustinus lib. II *De Gen.* cap. xvi; vel certe quoad apparentiam et effluvia in corpora inferiora, major est omnibus

aliis stellis; postea adjungit stellas cæteras; postremo subjungit lumen, per quod intelligimus lumen a sole, luna et stellis diffusum in corpora inferiora, ac potissimum in aërem, unde nos omnes mirifice recreat. His enumeratis, quæ continentur in caelo, transit ad ipsum caelum, et vocat *caelos caelorum*, id est, caelos superiores, et quibus subjecti sunt caeli inferiores, in quibus nubes condescunt, et aves volant; unde in Scripturis legitur, *nubes caeli*, et *volucres caeli*. His caelis superioribus adjungit aquas, quæ super caelos sunt, ut nihil omnino sit in parte mundi superiore, cujus non meminerit. Porro de aquis istis alii quæ videntur extra controversiam esse debere, alia disputationi hominum permittuntur. Primo, certum esse debet aquas esse corporales, non spirituales, in quo errasse Origenem convincit S. Epiphanius in epist. ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum, quam S. Hieronymus latinam fecit, nec non Basilium et Ambrosium, *De Opere sex dierum*. Secundo, esse super caelum æthereum, non ut quidam volebant, in caelo aëreo: nam hoc loco indicat Propheta, eas esse super caelos caelorum, quia cum dixisset: Laudate eum, caeli caelorum;» mox adjungit: «Et aquæ omnes, quæ super caelos sunt;» illos videlicet quos immediate nominaverat «caelos caelorum;» et in *Psalm.* cii, de caelo eodem loquens Propheta dicit: «Extendens caelum sicut pellem, qui legis aquis superiora ejus;» et aperte in cap. I *Gen.* ponit Moses aquas super firmamentum, in quo firmamento paulo post stellas posuit. Et apertissime in hymno trium puerorum, *Daniel.* cap. iii, enumerantur ordine omnia opera Domini; et primo loco ponuntur angeli, deinde caeli et aquæ quæ super caelos sunt, postea sol et luna, et stellæ, et cætera inferiora; atque hæc est sententia veterum Patrum, ut notavimus in *Psalm.* cii, 3. Tertio, esse aquas incorruptibiles et sempiternas: nam de his quæ hucusque numerata sunt, dicitur in sequenti versiculo: «Statuit ea in æternum, et in seculum seculi.»

5. QUIA IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT; IRSE MANDAVIT, ET CREATA SUNT.

6. STATUIT EA IN ÆTERNUM, ET IN SÆCULUM SÆCULI; PRÆCEPTUM POSUIT, ET NON PRÆTERIBIT.

Hæc est ratio cur omnia, quæ hæcenus nominata sunt, Deum laudare debeant, quoniam ab illo facta sunt, et in æternum incorrupta permanent; et quod est admirabilis, non magno labore, nec multo tempore, sed verbo, atque imperio fecit ut essent, et in æternum essent. Ipse dixit: «Fiat lux, et facta est lux.» Ipse mandavit rei non existenti, ut existeret, et non obediens

cepit existere, quæ antea nihil erat. «Statuit ea in æternum, et in seculum seculi;» id est, constituit ut semper maneant, et non ad morem inferiorum corporum oriantur, et occidant. «Præceptum posuit;» id est, decretum de hac re fecit Deus, et non præteribit;» id est, hoc decretum non præteribit, non abit in auras, sed manebit, et manens res ipsas conservabit, ut nec ipse prætereant. Per hoc præceptum intelligitur natura incorruptibilis, quam Deus angelis et cælestibus corporibus in creatione attribuit. Potest etiam per præceptum positum intelligi præceptum datum rebus cælestibus, id est angelis, ut semper Deum laudent; soli, et lune, et stellis, ut circumeundo et illustrando serviant humano generi: quod præceptum «non præteribit;» id est, ut exponit S. Hilarius, non irritum erit, ut revera non irritum fuisse experimento didicimus. Euthymius legit, *non præteribit;»* sed codices hebraici, greci et latini omnes, quos videre potui, habent *non præteribit.*

7. LAUDATE DOMINUM DE TERRA, DRAGONES ET OMNES ABYSSI.

Transit nunc ad elementa corruptibilia, et mundum inferiorem, ubi sunt terra, aqua, et aer, et animalia terrestria, aquatica et volatilia; nec non tonitrua, fulmina, grandines, venti, et alia id genus. Ex quo apertissime refelluntur manichei, qui res istas inferiores non a Deo bono, sed a malo quodam principio conditas fabulabantur. «Laudate, inquit, Dominum de terra;» dixerat: «Laudate Dominum de cælis;» nunc dicit: «Laudate Dominum de terra;» quoniam Dominus «in principio creavit caelum et terram;» et sicut ad caelum, quod est sedes angelorum, omnia superiora revocavit: sic ad terram, quæ est sedes hominum, omnia inferiora revocare voluit. Hæc videlicet est causa, cur non primo loco nominaverit ignem, aut aërem, aut aquam, quoniam terra est altera pars mundi, et homini habitatori terra cætera omnia, sive ignis, sive aer, sive aqua deserviunt. Sed posteaquam dixit: «Laudate Dominum de terra;» id est, omnia, quæ estis in terra, vel pertinent ad terram, incipit particularia numerare, et primo loco meminit aquarum et piscium, quæ sunt in locis terræ deorsum; nam per *dragones* intelliguntur hoc loco magni pisces, et per *abyssos* intelliguntur aquarum profunda, in quibus pisces habitant: ita S. Joannes Chrysostomus, qui id probat ex *Ps.* cii: «Draco iste, quem formasti ad illudendum ei;» id est, mari; et *Ps.* lxxiii: «Contribulasti capita draconum in aquis.»

8. IGNIS, GRANDO, NIX, GLACIES, SPIRITUS PROCELLARUM, QUÆ FACIUNT VERBUM EJUS.

Ab aquarum abisso transit ad aërem, ubi inveniuntur ignes, id est, fulgura, fulmina, comensationes; item grando, nix, glacies; item spiritus procellarum, id est, venti vehementes, qui tempestates excitant, et ingentes pluvias secum ferunt,

quæ omnia «faciunt verbum ejus;» id est, obediunt præcepto ejus: quod postremum addit voluit Spiritus Sanctus, ne manicheus aliquis, aut atheus suspicaretur, vel hæc mala esse, quod sæpe magna calamitates hominibus inducant; vel casu fieri, ut fulmine quis percellatur, ut grandine vineas urat, ut vi procellarum navigia perant. Deus igitur utitur his rebus, ut instrumentis justitiæ, vel misericordie suæ, ad malos puniendos, vel bonos admonendos, ac per hoc non casu eveniunt, neque res malæ dici debent, sed bonæ, cum bono Deo servantur.

9. MONTES ET OMNES COLLES, LIGNA FRUCTIFERA ET OMNES CEDRI.

10. BESTIÆ ET UNIVERSA PECORA, SERPENTES ET VOLUCRES PENNATÆ.

Nunc tandem ab aere ad terram revertitur, et enumerat primo partes ipsius terræ eminentiores, *montes et colles*, ex quibus subintelliguntur campi patentes et vales: neque enim montes et colles sine campis et vallibus esse possunt. Deinde transit ad ea quæ nascuntur ex terra, et primo nominat ligna fructifera, deinde infructifera, quales imprimis sunt *cedri*, quæ tamen ad ædificanda domos et naves necessaria sunt. Postea convertit orationem ad animalia, quæ terram inhabitant, et ipsa genera breviter attingit, bestias sylvestres, jumenta et pecora domestica, serpentes, qui per terram reptant; et aves, quæ per aërem volant. Atque ista omnia ad Deum laudandum provocat, non quod ista Deum noverint cogitare, nedum laudare, sed ut homines considerantes utilitatem, quæ ex illis capitur, Deum laudent eique debitas gratias agant. At, inquit, quæ utilitas ex agrestibus feris, ex serpentibus, leonibus, muscis et cunctis capitur? Magna omnino utilitas ex animalibus illis capitur, quæ nobis vel terrorem incutiunt, quales sunt leones et serpentes; vel molestiam adferunt, quales sunt culices et muscæ. Nam erudunt nos ad humilitatem, dum in memoriam nobis revocant inobedientiam et superbiam parentum primorum in nos generatione transfusam, ob quam imperium in animalia magna ex parte perdidimus.

11. REGES TERRÆ ET OMNES POPULI, PRINCIPES ET OMNES JUDICES TERRÆ.

12. JUVENES ET VIRGINES, SENES CUM JUNIORIBUS, LAUDENT NOMEN DOMINI, QUIA EXALTATUM EST NOMEN EIUS SOLIUS.

Postremo genus humanum citat ad laudes Dei, atque ut omnes homines comprehendat, tres differentias hominum enumerat, potestatis, sexus et ætatis. «Reges, inquit, et populi;» id est, qui imperant et qui parent; et quoniam qui imperant, non sunt ejusdem ordinis, sed alii aliis præsent, addit: «Principes;» supremi videlicet, et omnes judices, qui a principibus auctori-

tatem habent, atque hæc est differentia potestatis. « Jvenes et virgines, » id est, viri et feminae, quod pertinet ad differentiam sexus; « senes cum junioribus, » quæ est differentia ætatis. Omnes igitur sive principes, sive privati, sive viri, sive feminae, sive senes, sive adulescentes, laudent nomen Domini, quoniam « exaltatum est nomen ejus solius, » id est, quoniam non est aliud nomen vere sublimius et omni laude dignum, nisi Dei nomen. Res enim create quamvis magnæ, si ad magnitudinem Dei comparentur, nihil sunt, et quidquid magnitudinis et excellentiæ habent, ab illo habent, qui solus altissimus jure nominatur, et est.

13. CONFESSIO EJUS SUPER CÆLUM ET TERRAM, ET EXALTAVIT CORNU POPULI SUI.

Reddit rationem cur dixit: « Exaltatum est nomen ejus solius, » quoniam, inquit, « confessio ejus super cælum et terram, » id est, quia omnia quæ in cælo, et quæ in terra sunt, confitentur laudes ejus: ita pleni sunt cæli et terra gloria ejus; vel, ut ait Habacuc: « Operuit cælos gloria ejus, et laudis ejus plena est terra; » ideo « exaltatum est nomen ejus solius, et exaltavit cornu populi sui, » id est, ipse per se solus sublimis, et excelsus, exaltavit potentiam et gloriam populi sui Israel, quia elegit eum sibi in populum peculiarem, deditque illi divinas leges proprio digito scriptas, ac singulari providentiâ curam illius gerit.

14. HYMNUS OMNIBUS SANCTIS EJUS, FILIIS ISRAEL, POPULO APPROPINQUANTI SIBI.

Hæc est conclusio Psalmi, quasi dicat: Igitur hymnus Deo canendus præcipue convenit omnibus sanctis ejus, id est, omnibus Deo dicatis et consecratis, filiis Israel videlicet, qui populus est

præter cæteros omnes Deo ipsi propinquans vera cognitione, et fide, et vero cultu, et adoratione, vera filiali fiducia, et dilectione. Sed rectissime admonet S. Augustinus, hæc non dici de filiis Israel secundum carnem, sed de filiis Israel secundum spiritum, siquidem filii Israel secundum carnem dura cervice cum essent, Deo non propinquabant. Sic enim loquitur S. Protomartyr Stephanus Act. vii: « Vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita et vos; quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? et occiderunt eos, qui prænantabant de adventu justî, cujus vos nunc proditores et homicidæ fuistis; » Apostolus autem ad Roman. ix demonstrat, qui sint veri filii Israel appropinquantes Domino, cum ait: « Non omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ; neque qui semen Abraham, omnes filii; sed in Isaac vocabitur tibi semen, » id est, non qui filii carnis, h. filii Dei, sed qui filii sunt promissionis æstimantur in semine; et ad Rom. iv, scribit, eos ad filios Abraham pertinere, qui sectantur vestigia fidei patris nostri Abraham, sive ex circumcissione, sive ex præputio sint. Neque enim excludere debemus omnes Israelitas secundum carnem: alioqui etiam Prophetas et Apostolos excluderemus; sed eos tantum excludimus, qui solum secundum carnem Israelitæ sunt, et non secundum spiritum, quales erant ii de quibus loquitur S. Stephanus loco citato, et quibus Præcursor Domini dicebat: « Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira? » et: « Nolite dicere, patrem habemus Abraham, » Luc. iii; et quibus Dominus ipse dicebat: « Si filii Abraham estis, opera Abraham facite; » et: « Vos ex patre diabolo estis, » Joan. viii. Denique tales sunt qui post abnegatum Dominum dispersi sunt inter gentes, et sine rege, sine sacerdotio, sine Deo vivunt in hoc mundo.

PSALMUS CXLIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Alleluia.

Cantate Domino canticum novum; laus ejus in ecclesia sanctorum.

2. Lætetur Israel in eo, qui fecit eum, et filii Sion exultent in rege suo.

3. Laudent nomen ejus in choro; in tympano et psalteriopsallant ei.

4. Quia beneplacitum est Domino in populo suo, et exaltabit mansuetos in salutem.

5. Exultabunt sancti in gloria; lætabuntur in cubilibus suis.

6. Exaltationes Dei in gutture eorum, et gladii accipites in manibus eorum.

V. s. h. — Alleluia.

Cantate Domino canticum novum: laus ejus in congregatione sanctorum [h. misericordium].

Lætetur Israel in factore suo: filii Sion exultent in rege suo.

Laudent nomen ejus in choro: in tympano, et cithara cantent [h. psallant] ei.

Quia complaceat sibi Dominus in populo suo: exaltabit [h. glorificabit] mansuetos in Jesu [h. salutem].

Exultabunt sancti [h. misericordes] in gloria: laudabunt in cubilibus suis.

Exaltationes Dei in gutture eorum, et gladii accipites in manibus eorum.

7. Ad faciendam vindictam in nationibus, Ad faciendam vindictam in gentibus: increpationes in populis: [h. plebibus].

8. Ad alligandos reges eorum in compedibus, Ut alligent reges eorum catenis, et inclytos eorum in manicis ferreis: eorum compedibus ferreis.

9. Ut faciant in eis judicium conscriptum: Ut faciant in eis judicium conscriptum: decor est omnium sanctorum [h. omnibus misericordibus] ejus. Alleluia.

Argumentum. — Strophæ duæ: vers. 1-4, laudato Jovam, Regem nostrum; 5-9, cultores suos ab hostibus vindicturum. Certas notas auctoris aut temporis quaeres frustra, nisi ad Judæos de exilio reductos referas carmen.

1. Laudate Jovam.

Canite Jovæ canticum novum, laudes ejus in cœtu piorum.

2. Gaudeat Israel de creatore suo, filii Sionis lætentur de rege suo.

3. Laudent nomen ejus chorea, tympano et harpa canant ei.

4. Nam delectatur Jova populo suo, ornat afflictos salute.

5. Exsultent pii de gloria [iis a Jova data], lætas voces tollant in cubilibus suis.

6. Elationes (celebrationes) Dei sint, in gutture eorum, et gladius utrinque acutus [dirotycus] in manu eorum:

7. Ut repellant ultionem a populis, pœnas a nationibus;

8. Ut vinciant reges illorum catenis, et nobiles illorum compedibus ferreis;

9. Ut exsequantur in illis legem scriptam: honor hic est omnibus piis (cultoribus) ejus.

Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 2. Creatore, hebr. יוצר, singul. — Vers. 5. Cubilibus, gall. *sophas*, quibus sedentes miscent sermones. — Vers. 6. Cf. *Nehem.* iv, 11, nisi de processione militari agatur. — Vers. 7. *Scriptam*, puta *Deut.* vii, de hostibus (Cananis) internecione delendis. *Honor hic*, etc., i. e. hoc honori est omnibus, etc.; vel: hic honos manet omnibus, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXLIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Psalmum hunc exponunt Græci de victoriis Machabeorum, alii de victoriis ipsius Davidis. Sed nescio ubi legatur vel tempore Davidis, vel tempore Machabeorum fuisse ab Hebræis alligatos reges nationum in compedibus. Alii mystice exponunt omnia de victoria spirituali Ecclesiæ adversus infideles. Quas expositiones ut non rejicio, ita exi-

timo ad litteram Psalmum esse exponendum de obligatione, qua tenetur populus Dei laudare Dominum semper proter ceteras gentes, ob gloriam sempiternam sibi promissam, et ad quam finito presentis exilio sine dubitatione pervenit.

EXPLICATIO PSALMI.

1. CANTATE DOMINO CANTICUM NOVUM, LAUS IUS IN ECCLESIA SANCTORUM.

Primus hic versiculus alloquitur eos, quibus dictum est in fine Psalmi superioris: « Hymnus omnibus sanctis ejus, populo appropinquanti sibi. » Sunt enim hi tres ultimi Psalmi inter se connexi, et unus continuatur cum alio, et ea causa est fortasse cur in officio Ecclesiastico in fine laudum matutinarum quasi unus Psalmus tres isti Psalmi concinantur. Ait igitur: O vos sancti, qui populus estis Deo propinquans, « cantate Domino canticum novum, » id est, cetera creaturae cantant canticum ratione creationis, quod est canticum vetus; vos autem cantate canticum ratione renovationis, justificationis, glorificationis, quod est « canticum novum, » super nova materia, a novis hominibus decantandum. « Laus ejus in Ecclesia Sanctorum; » haec est ratio verborum superiorum, quasi dicat Propheta: Vos sancti, « cantate Domino canticum novum, » quia decet ut laus Dei potissimum audiat in congregatione Sanctorum.

2. LETETUR ISRAEL IN EO, QUI FECIT EUM; ET FILII SION EXALTENT IN REGE SUO.

Canticum novum magnam habet letitiam, quoniam annuntiat beneficia perfecte felicitatis, et quia ex ardentissimo amore procedit. Igitur Israel populus Dei electus, qui cantat « canticum novum, » letetur cantando « in eo, qui fecit eum, » in ipso conditore suo, qui non solum creavit naturam, sed etiam donavit gratiam; et sic fecit non solum ut esset, sed ut esset Israel. « Et filii Sion exultent in rege suo; » est repetitio per alia verba, nam filii Sion ipse est Israel. Recte in Bibliis recognitis sublatum est *filia*, et repositum *filii*, quoniam in hebraeo et graeco habetur *filii Sion*, et sic legunt S. Augustinus, S. Hieronymus, S. Chrysostomus, Euthymius et alii; neque deerant textus latini, qui habent *filii*, ut videri possit typographorum vitio irrepsisse vox *filia*, pro *filii*.

3. LAUDENT NOMEN EJUS IN CHORO, IN TYMPANO ET PSALTERIO PSALLANT EI.

Neque solum cantent canticum novum cum letitia et exultatione, sed etiam instrumenta musica ad voces suas adjungant, id est, non solum ore, sed etiam opere, non lingua tantum, sed etiam manu, hoc est, vita et moribus cantent. Per *chorum* intelligunt aliqui instrumentum musicum, ut etiam per *tympanum* et *psalterium*: quod clarior colligi videtur ex Psalmo sequenti; dicunt autem *chorum*, cum accipitur pro instrumento, *tibiam*

significare. Sed possumus etiam per *chorum* intelligere multitudinem cantorum simul canentium, ut sonat vox graeca et latina, et ut Patres intellexerunt. Ait igitur: Laudent eum « in choro » vocibus consonis simul concinentes, « in tympano et psalterio » manibus psallentes, letitiae sonitum edant.

4. QUIA BENEPLACITUM EST DOMINO IN POPULO SUO, ET EXALTABIT MANSUETOS IN SALUTEM.

Haec est ratio cantici novi, quia complacuit sibi Dominus in populo suo, id est, amavit eum ab aeterno ex mera benignitate sua. Hoc beneplacitum Dei, graece εὐδοκία, est fundamentum et prima radix omnium bonorum nostrorum: nam ideo predestinavit, ideo vocavit, ideo justificavit, ideo glorificavit, « quia complacuit sibi in populo suo; » de hoc dicit Dominus Luc. xii: « Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum; » hoc beneplacitum passim in suis epistolis B. Paulus praedicat. Merito ergo materia est cantici novi. « Et exaltabit mansuetos in salutem. » Non complacuit solum sibi Deus in mente sua, sed hoc beneplacitum reipsa implebit, quia « exaltabit mansuetos in salutem, » id est, populum suum humilem, et mitem, ut vera membra ejus qui dixit: « Mitis sum et humilis corde, » exaltabit usque ad summam excellentiam, quae est aeterna salus. Quidam latini codices habent *exaltavit*, sed emendata lectio habet *exaltabit*; nam et in graeco et in hebraeo habetur in futuro *exaltabit*; utrumque est verum: nam exaltavit in spe, et exaltabit in re.

5. EXULTABUNT SANCTI IN GLORIA, LETABUNTUR IN CUBILIBUS SUIS.

Hic jam describit futuram gloriam electorum, ob quam toto corde cantare debebant canticum novum: « Exultabunt, inquit, Sancti in gloria » illa caelesti, ad quam non perveniunt nisi vere sancti; et simul « letabuntur in cubilibus suis, » in loco illo summae quietis. « Amodo enim dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, » Apoc. xiv. Itaque, « Sancti in gloria » requiescant a laboribus, sed non requiescant ab actione laudationis. Erunt « in cubilibus, » ut quiescant, non ut dormiant.

6. EXALTATIONES DEI IN GUTTUR EORUM, ET GLADI ANCIPIES IN MANIBUS EORUM.

In illa superna felicitate adeo non sunt otiosi sancti, ut et ore cantent, et manibus gladios vibrent. In textibus hebraeis et graecis habetur *exaltationes Dei*, ut etiam legitur in Bibliis recognitis. Tamen S. Augustinus et quidam alii le-

gunt, *exaltationes Dei*. Facile fuit unius litterae mutatione inducere hanc varietatem: sed in sensu nulla dissensio est; nam sancti cum magno gaudio laudant et exaltant magnitudinem Dei, proinde simul exaltant et exultant. Per *gladios* autem intelligimus potestatem judicariam, qua sancti omnes in die novissimo ferient persecutores suos, juxta illud Deut. xxxii: « Si acuro tu fulgur gladium meum, et si arripuerint iudicium manus mee. »

7. AD FACIENDAM VINDICTAM IN NATIONIBUS, INCREPATIONES IN POPULIS.

Ad hoc utuntur Sancti gladiis bis acutis, ut in die iudicii vindictam sumant de hostibus suis, et eos increpent, atque eis exprobrant iniquitates suas. « Stabant enim tunc iusti in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, » Sap. v. Ex hoc loco intelligi potest, paulo duriorum esse eorum expositionem, qui haec referunt ad conversionem iniquorum, qui dicuntur occidi gladio verbi Dei: nam qui convertant iniquos, eosque feliciter occidunt gladio verbi, occidentes in eis peccatum, et resuscitantes iustitiam, non sumunt de eis vindictam, sed beneficio maximo illos afficiunt.

8. AD ALLIGANDOS REGES EORUM IN COMPEDIBUS, ET NOBILES EORUM IN MANICIS FERREIS.

Diximus, per *gladios* intelligi judicariam potestatem; ideo non debet absurdum videri, si dicantur sancti habere gladios in manibus, « ad faciendam vindictam, et ad alligandos reges in compedibus; » potestas enim judicaria utrum-

que facere potest, et ferire condemnando, et alligare in compedibus, sententiam per ministros suos exsequendo; tunc igitur sancti alligabunt reges gentium « in compedibus, et nobiles eorum, » id est, principes terrae, « in manicis ferreis, » quando cum Christo in extremo die iudicii sententiam ferent adversus Antiochos, Herodes, Neronem, Diocletianos et ceteros principes infideles, ac dicent: « Ligatis manibus et pedibus, projiciantur in tenebras exteriores, » Matth. xxiii.

9. UT FACIANT IN EIS JUDICIUM CONSCRIPTUM, GLORIA HÆC EST OMNIBUS SANCTIS EJUS.

Hic aperte declarat Propheta quorsum dixerit: « Ad faciendam vindictam, et alligandos reges eorum in compedibus. » « Ut faciant, » inquit, sancti, qui in terris injuste iudicati sunt, iustum « iudicium » jam olim « conscriptum, » decretum et firmatum, et quasi in columna, inquit Chrysostomus, incisum, ut mutari non possit. Gloria haec sedendi cum Christo in nubibus, et iudicandi mundum et principes ejus, erit omnibus sanctis ejus. Quamvis enim Beda, in serm. De S. Benedicto, dicat, in iudicio duos ordines futuros electorum, unum iudicantium cum Christo, alterum misericorditer iudicandorum, tamen illi qui misericorditer iudicati fuerint, postea etiam iudicabunt cum Christo persecutores suos, ut constat ex B. Paulo I Corinth. vi: « Nescitis quia sancti de hoc mundo iudicabunt; si ergo in vobis, » id est, a vobis, « iudicabitur mundus, indigni estis, quod de minimis iudicetis. » Vere igitur « gloria haec est omnibus sanctis ejus. »

PSALMUS CL.

SECUNDUM HEBREOS.

V. v. — 1. Alleluia.

Laudate Dominum in sanctis ejus: laudate eum in firmamento virtutis ejus.

2. Laudate eum in virtutibus ejus: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.

3. Laudate eum in sono tubae: laudate eum in psalterio et cithara.

4. Laudate eum in tympano et choro: laudate eum in chordis et organo.

5. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis jubilationis.

6. Omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

Argumentum. — Exhortatio ad celebrandum Deum omni genere musicæ, vocis et carminum.

V. s. h. — Alleluia.

Laudate Dominum in sancto ejus: laudate eum in fortitudine potentiae [i. firmamento fortitudinis] ejus.

Laudate eum in fortitudinibus ejus: laudate eum juxta multitudinem magnificentiae suae.

Laudate eum in clangore buccinae: laudate eum in psalterio et cithara.

Laudate eum in tympano et choro: laudate eum in chordis et organo.

Laudate eum in cymbalis sonantibus: laudate eum in cymbalis tinnientibus [i. jubilationis].

Omne quod spirat, laudet Dominum. Alleluia.

1. Laudate Jovam.
Laudate Deum in sanctuario (templo) ejus,
laudate eum in firmamento (cælo, quod est sedes) potentiae ejus.
2. Laudate eum propter facinora ejus,
laudate eum secundum amplitudinem magnitudinis ejus.
3. Laudate eum clangere tubae (curvae),
laudate eum lyra et harpa.
4. Laudate eum tympano et choro,
laudate eum fidibus et fistula.
5. Laudate eum cymbalis canoris,
laudate eum cymbalis personantibus (alii, *jubilantibus*).
6. Omnis anima (quidquid vivit et spirat) laudet Jovam.
Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 3. Niebuhr in *Reisebeschreib. nach Arab.* cymbalorum seu discorum duplex genus apud Arabes esse ait, unum minoris formæ, quo saltatrices inter saltandum utuntur; alterum majoris formæ, quo hodie utuntur milites in musica castrensi. Pfeifferus conjicit, hos majores discos esse *cymbala personantia*, de quibus hic, minores vero esse *cymbala canora*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CL.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

In hoc postremo Psalmo invitatur populus Dei ad laudes Domini in summo cælo habitantis, cum omnibus musicis instrumentis, ut hoc modo demonstrat ardentissimum affectum suum.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LAUDATE DOMINUM IN SANCTIS EJUS, LAUDATE EUM IN FIRMAMENTO VIRTUTIS EJUS.

«Laudate Dominum in sanctis ejus,» id est, o vos electi et Sancti, laudate Dominum in sanctuario celesti habitantem. Nam vox hebraica *sanctitatem* proprie, et *sanctuarium* significat; et quamvis cum aliis punctis legi posset, in *sancto ejus*, et in numero multitudinis, in *sanctis ejus*, et exponi de sanctis hominibus, ut fere Patres exponunt; tamen quia in secunda parte versiculi idem repelli solet, et tibi expresse legitur: «Laudate eum in firmamento virtutis ejus,» et per *firmamentum* intelligitur cælum ex cap. 1 *Genes.*, ideo ad litteram videtur omnino per vocem, in *sanctis ejus*, intelligendum esse sanctuarium celeste, quod ad *Hebr.* ix vocatur *sancta*, in numero multitudinis: «Introivit, inquit, semel in sancta.» Quia tamen sanctuarium Dei supremum sunt anime justorum, imo ipsi sancti sunt templum Dei, ideo potest etiam cum Patribus simpliciter hic

locus exponi de sanctis hominibus, quatenus in eis Deus habitat, ut in præcipuo sanctuario suo. «Laudate eum in firmamento virtutis ejus.» Vox *firmamentum* eadem est hoc loco etiam in textu hebraico, quæ est in cap. 1 *Gen.*; proinde non est dubium sensum esse, «Laudate eum in firmamento virtutis sue,» id est, in fortissimo palatio suo, quod est cælum, habitantem, vel in firmissimo throno suo celesti residentem; nam Dominus ait *Math. v*: «Nolite jurare per cælum, quia thronus Dei est;» et quemadmodum paulo ante diximus, sanctuarium Dei esse sanctos homines, sic etiam dicere possumus, per firmamentum sideribus plenum, intelligi posse *ecclesiam Sanctuarium*, qui veluti stelle fulgent, et in quibus Deus sedet, ut in præcipuo solio suo. Anima enim justis sedes est sapientiæ.

2. LAUDATE EUM IN VIRTUTIBUS EJUS, LAUDATE EUM SECUNDUM MULTITUDINEM MAGNITUDINIS EJUS. Docet Deum esse laudandum, non quia in cælo

simpliciter habitat, sed quia in eo habitat, ut omnipotens Imperator et Dominus omnium rerum: nam per *virtutes* hoc loco non intelliguntur virtutes morales, neque exercitus angelorum, sed robur ac potentia; et per multitudinem magnitudinis intelligitur excellens magnitudo, quomodo alibi dixit idem Propheta: «Quam magna multitudo dulcedinis tuæ!» et alibi: «Secundum multitudinem miserationum tuarum,» id est, quam magna excellentia dulcedinis tuæ! et secundum eximiam misericordiam tuam: est enim phrasim hebraicam, per vocem *ב* significare *multum et excellens*. Ergo, inquit, «Laudate eum in virtutibus ejus,» id est, ob magnas vires et magnum robur ejus; «Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus,» id est, magnifice laudate eum, quoniam eximia est magnitudo ejus, cum sit absolute et simpliciter magnus.

3. LAUDATE EUM IN SONO TUBÆ, LAUDATE EUM IN PSALTERIO ET CITHARA.

Tria sunt instrumentorum musicorum genera, vox, flatus et pulsus; omnium meminit hoc loco Propheta: nam in hoc versiculo nominantur *tuba*, quæ flatu sonitum reddunt; *psalterium et cithara*, quæ pulsu chordarum resonant. Psalterium enim esse instrumentum decem chordarum, non semel legitur in Psalmis.

4. LAUDATE EUM IN TYMPANO ET CHORO; LAUDATE EUM IN CHORDIS ET ORGANO.

Hic numerantur omnia genera: nam *tympanum et chorda* pulsantur; *chorus* est, ut alibi diximus, vel instrumentum musicum nobis incognitum, vel concentus vocum humanarum; *organum* inflatur: quamvis enim ignotum sit quid *organum* hoc loco significet, tamen probabiliter dici potest esse instrumentum plurium tibarum simul conjunctarum, ad cujus postea imitationem facta sunt ea, quæ nos *organa* vocamus.

5. LAUDATE EUM IN CYMBALIS BENE SONANTIBUS, LAUDATE EUM IN CYMBALIS JUBILATIONIS: OMNIS SPIRITUS LAUDET DOMINUM.

Cymbala quantivim, et tinnitum reddunt. Dicuntur autem *cymbala jubilationis*, quæ magnum lætumque sonitum reddunt, quales sunt campanæ apud christianos. Mystice a Patribus instrumenta ista exponuntur, vel pro sensibus corporis, ut a S. Chrysostomo, vel pro virtutibus animi, ut a S. Augustino. Concludit Psaltes: «Omnis spiritus laudet Dominum.» Sunt autem quatuor hujus loci explicationes. Prima S. Augustini est, qui per *spiritum* intelligit spiritualem vim, ut opponitur carni: Quia, inquit, sapere secundum carnem,

mors est. «Omnis spiritus laudet Dominum,» id est, omnis qui spiritualis est, et de Spiritu Sancto vivit, «laudet Dominum.» Sed B. Augustinus non observavit proprietatem lingue hebraicæ: nam in hebræo est *כָּל נְשִׁמָּה*, quæ vox non significat *spiritum*, ut opponitur carni, sed ut opponitur non spiranti et non viventi. Itaque *omnis spiritus laudet* hoc loco ponitur pro *omni quod spirat et vivit*. Altera explicatio est Theodoretæ et Euthymii, qui per *omnem spiritum* intelligi volunt omnem hominem, quomodo accipitur illud *Psalms. cxliv*: «Benedicat omnis caro homini sancto ejus;» sæpe enim in Scriptura per *carnem*, vel per *animam* intelligitur totus homo. Sed mirum esset, si David restringere voluisset laudis officium ad solos homines, cum paulo ante invitaverit angelos, homines, bestias, solem, lunam, stellas, ignem, grandinem, nivem et cætera omnia. Tertia explicatio est aliquot recentiorum, qui per *omnem spiritum* intelligunt omnia animalia; sed si David loquatur de laudatione proprie dicta, frustra bestias invitavit ad laudes; si de laudatione etiam impropria, non debuit excludere ea, quæ non spirant. Potest igitur quarta explicatio afferri, ut per *omnem spiritum* intelligamus generaliter omnia quæ vivunt, sive spirituali vita, ut angelos; sive animali, ut bestias; sive utraque, ut homines; sive metaphorica vita, ut cætera omnia, quæ, licet in se inanima sint, tamen *Deo vivere* dicuntur, quoniam ita serviunt et obediunt Deo, ac si viverent et sentirent, et Creatoris mandata perciperent. Unde est illud Ecclesiasticum: «Regem qui omnia vivunt;» in quem sensum accipiendum est illud *Baruch. iii*: «Vocata sunt stellæ, et dixerunt: Adsumus;» et illa ex Evangelio: «Imperavit febrim, et dimisit eam,» *Luc. iv*; et: «Comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutescet; et cessavit ventus, et facta est tranquillitas magna,» *Marc. iv*. Ergo Propheta cum multa percussisset, et videret se non posse omnia singillatim enumerare, et ad laudandum Deum invilare, voluit comprehendio omnia comprehendere, et ait: «Omnis spiritus laudet Dominum.» Sed si omnia comprehendere volebat, cur non aperte dicebat: Omne quod subsistit, laudet Dominum? Ratio est, quoniam laudatio ad viventes pertinet, et absurdum videtur res mortuas, aut inanimas vocare ad eorum, præsertim cum idem Propheta dixerit in *Psalms. cxiii*: «Non mortui laudabunt te, Domine,» *Et Ezechias apud Isaiam, cap. viii*: «Vivens, vivens ipse confitebitur tibi.» Voluit ergo David potius dicere: *Omnis quod vivit, quam: Omne quod subsistit, laudet Dominum,»* ut declararet se invitare omnes res ad Deum laudandum, quatenus aliquo modo vivunt, ut supra explicatum est.

Atque hic sit finis hujus Commentarii. Precor autem Deum, ut quemadmodum dedit, ut has divinas laudes utcumque explicare possemus, ita ex misericordia sua donet, ut ali-

quando de peregrinatione perveniamus ad patriam, ubi praesentes praesentem toto corde diligamus, et sine ullo fine laudemus. Amen.

LAUS DEO.

« Magnus questus pietas cum sufficientia, » I *Timoth.* vi, 6.

INDEX

RERUM NOTABILIUM.

(PRIOR NUMERUS PSALMUM INDICAT, POSTERIOR VERO EJUSDEM PSALMI VERSICULUM.)

A.

- Aaron princeps ecclesiasticus tantum, *minor* Mose, *Psal.* 76, vers. 20.
 Abimelech nomen erat commune regibus Philistinorum, 33, in *Argument.*
 Abyssus quid, 76, 15. *Abyssus abyssum invocare* multipliciter intelligi potest, 41, 9. aquarum profunda significat, 148, 7.
 Abraham per fidem factus est parens multarum gentium, 127, 3.
 Abundantia sine securitate, est plena timoris, 147, 2. abundantia et pax beatas faciunt civitates, 121, 6.
 Aecidia ejus qui psallit, indicat ab ipso parum amari cui psallit, 80, 1.
 Adam et Eva primi a Serpente interempti, 101, 21.
 Adipem claudere significat non misereri, 16, 11.
 Adjutorium omnium maximum et potentissimum, est vultus Dei, 43, 5.
 Adolescens, cur indigeat doceri legem Dei, 118, *Beth*, 1.
 Adorare *Domini*um, et *coram Domino*, *idem*, 21, 30.
 Aetas hominis quanta, Davidis ac Moysis tempore, 89, in *titulo*, et 7, 11.
 Eternitas Dei, *ibid.* 4, 3.
 Affectus per renes significantur, cogitationes per cor, 15, 7.
 Altitudo justorum niduli, 83, 4, 5.
 Altitudo dicitur pro divino judicio sumitur, 85, 3.
 Ambulare coram Deo, quid, 114, 9.
 Amici Dei dicuntur *mortui* *saculi*; inimici, *mortui* Dei, 16, 13. amicus fraudulentus pejor est manifestus inimicus, 54, 12.
 Amicitias specie decipere. maxima iniquitas, 34, 22.
 Amor sponsi Christi ineffabilis erga sponsam suam, 44, 12. amor animam portat, ejus alia cogitatio et desiderium, 85, 3. amorem accendere solent tria, quae in Deo reperiuntur, 41, 2.
 Angeli significantur per aves caeli, 8, 8. angeli dicuntur *dii*, *ibid.* angeli an cognoverint Christum esse regem gloriae, 23, 8. angeli cur dicantur esse in nubibus, 88, 7. angeli custodes hominum et regionum, 90, 11. angeli nunquam desunt officio suo, 148, 4. angeli ad Deum laudandum maxime idonei, 102, 10. angeli nunquam fatigantur, *ibid.* angeli ventis comparati, 103, 5. angeli, auriga currus Dei, 17, 12. angeli mali significantur per pisces maris, 8, 8. angeli reprobi cur peccati remissionem non invenerunt, 142, 3. angelorum mira potentia, 33, 7. angelorum praesentia attentionem in oratione conciliat, 137, 2. angelos in caelo praecedit Ecclesia, et B. Virgo, 44, 11. angelos multos praecedent in caelo multi sancti homines, 46, 11. angelus unus vicem exercitus supplet, 33, 7.
 Anima voluntatem significat, oculus intellectum, venter memoriam, 30, 11. *anima* pro *homine* saepe usitata in Psalmis, 21, 33; 32, 20. anima, quare et quomodo dicatur *unica*, 24, 20. anima, quo magis destituit carnalibus bonis, eo facilius ascendit ad caelestia gustanda, 62, 3. anima spoliata gratia Dei, est sicut terra arida, 142, 6. anima nostra imago Dei quoad essentiam et personarum trinitatem, 41, 4. anima nostra scala aptissima ad cognoscendum, *ibid.* anime ante corpora non fuerunt, 32, 15. animae salus nemini datur sine preveniente, comitante et subsequente gratia Dei, *ibid.* 17. animae sterilitas duobus modis accipitur, 34, 14. *animam effundere in se* tribus modis accipi potest, 41, 4. animam primi hominis cum Deus creavit, non creavit in conulo omnes animas, 32, 15. *animam in manibus esse*, est periclitari de vita, 118, 5. *animam adhaerere Deo*, quid sit, et quanti faciendum, 62, 8.
 Animalis homo, propinquante exilii fine, cur gemat, 121, 1.
 Animus dives debet esse, non arca, 33, 9. animus aliquando gaudet, cum corpus dolet, 34, 12. animus non omnino queri Deum, dum aliquid habet in terra, quod amet, 40, 3.
 Antichristi astutia, et consultatio cum diabolo, 77, 2, 3.
 Apostoli dicuntur *montes*, 120, 4. apostolice praedicationis fructus, 70, 16. Apostoli vere sapientes, 89, 14. Apostoli primi Ecclesiae filii toti